

נא לשמור על קדושת העלון
אין לקרוא בשעת התפילה.
מומלץ לקרוא בשולחן שבת!

אוֹצְרוֹת הַפָּרָשָׁה

פרשת "בלק"

"וירא בלק בן ציפור" [כב, ב].

בהפיכת סדום נאמר: "ויזכור אלוקים את אברהם, וישלח את לוט מתוך ההפכה". למה זכר הקב"ה את לוט, והצילו מהפיכת סדום? ולמה התורה מצווה: "אל תצר את מואב ואל תיתגר בם מלחמה"?
אומרת הגמרא: "שתי פרידות טובות יש לי להוציא מהן, רות המואביה ונעמה העמונית. שתי הפרידות הללו יצאו מלוט, אבי עמון ומואב: מרות המואביה יצא דוד המלך, ומנעמה העמונית, אשת שלמה המלך, יצא בע"ה בקרוב מלך המשיח.

"וירא בלק" – בלק ראה מהיכן הוא בא, מה הם שרשיו. הוא ידע כי הקב"ה הציל את סבא שלו, לוט, ובזכות זו בלק בא לעולם. אך בלק הרשע השיב רעה תחת טובה, ובא לקלל את עם ישראל, בניו של הקב"ה.
על כך אומר המדרש: "כנגדו (של לוט, שניצל מהפיכת סדום) היו בניו צריכים לפרוע לנו טובות, ולא די שלא פרעו טובות אלא רעות, הדא הוא דכתיב: 'וישלח מלאכים אל בלעם וגו' ועתה לכה נא ארה ליי".

אף בלעם השיב רעה תחת טובה. בלעם היה בן בעור, הלא הוא לבן הרשע. בתחילה לא היו ללבן בנים, רק בנות. רק לאחר שבא יעקב אבינו אל בית לבן, התברך לבן ונולדו לו בנים. כמו כן התברך לבן בעושר רב בזכותו של יעקב אבינו – "ויברכני בגללך". אך לבן הרשע, למרות שהתברך בבנים ובעושר בזכות יעקב, שילם לו רעה תחת טובה באמרו: "יש לאל ידי לעשות עמכם רע".

וכמו לבן הרשע – אף צאצאו, בלעם הרשע. בלעם פותח את משלו ואומר: "מן ארם ינחני בלק מלך מואב מהררי קדם לכה ארה לי יעקב". מה עניין 'ארם' לכאן? ומדוע הוא אומר 'יעקב' ולא ישראל?
אלא ביקש בלעם לקלל את יעקב אבינו, שנשא את שתי בנותיו של לבן הארמי.

אלו הם רשעי האומות. הם אינם יודעים להשיב טובה תחת הטובה שנעשתה עמם ועם אבותיהם. ואל תאמר שהם שכחו את הטובה ההיא שנעשתה עם אבותיהם. לא ולא! הם זוכרים זאת היטב, אך ברשעותם הם כופרים בטובה ומשיבים רעה תחת טובה.

בלק הוא קרוב משפחה של עם ישראל, שהרי, כאמור, הוא היה מבני בניו של מואב בן לוט, אחיינו של אברהם אבינו. לכן היה בבלק ניצוץ קדוש, וזכה שיצאה ממנו רות המואביה, שממנה יצא דוד המלך, ומלך המשיח חוטר מגזע ישי.

כל רשע גדול, שבויה בתוכו איזו נשמה גדולה, והיא מתגלית כעבור זמן. סיסרא היה שר צבאו של יבין מלך כנען, שנלחם כנגד ישראל. באה יעל אשת חבר הקיני והרגה אותו; היא כיוונה להוציא ממנו את נשמת רבי עקיבא שהייתה שבויה בו. ואכן אומרת הגמרא: "מבני בניו של סיסרא לימדו תינוקות בירושלים".
מובא בספרים שהכוונה היא לרבי עקיבא בן יוסף, שהיה בן גרים.

נירון קיסר בא להחרב את ירושלים. פגש ילד קטן ואמר לו "פסוק לי פסוק". אמר לו: "ונתתי את נקמתי באדום ביד עמי ישראל". אמר נירון – הקב"ה רוצה לנקום בישראל דרכי ואחר כך יעניש אותי. ברח והתגייר ויצא ממנו רבי מאיר.

גם סנחריב הרשע זכה ויצאו ממנו שני התנאים הגדולים – שמעיה ואבטליון (דורש ציון).

"מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל" [כז, ה].

המעשה שלפנינו התרחש בבית כנסת מסוים שהתרחבו בו הפטופוטים במהלך התפילה. תלמיד חכם נרא שמים שמתפלל במקום, החליט לדרש באחד הימים בפני צבור המתפללים בענין חובת השמירה של קדשת בית הכנסת.
בדרשתו הנלהבת העיר והאיר לפות המתפללים בגלל חובת קדשת מקום הקדש, והוסיף להדגיש שזלזול בשמירתו הוא חלול ה' ודחיית רגלי השכינה. במיוחד הרחיב בדרשתו על כך שצלזולי הטלפונים הנשמעים בקול תרועה באמצע התפילה, הם זלזול חמור בכבוד התפילה ובכבוד בית אלקינו.

הדרך הציצ לצבור המתפללים, שפלים וחדיו יקבלו על עצמם ויחתמו על "כתב התחיבות" לשמור על קדשת המקום, ולהמנע מהבאת טלפון נייד לבית הכנסת בזמני התפילה, ומי שמכרח לשאת את המכשיר, על כל פנים יקפיד לכבותו לפני הכניסה לבית הכנסת.

בני המקום החליטו להוסיף בכתב ההתחיבות סעיף לחזיק הקבלה במשנה תקף: הם יקבלו על עצמם, שאם חלילה יצלצל טלפון של אחד המתפללים בשעת התפילה – הוא ישלם קנס של מאה שקלים לקפת כולל האברכים שפועל בבית הכנסת – מדה כנגד מדה, כדי להוסיף לקדשת המקום...

אחד המתפללים, הלל, הבחין שחברו דוד מזלזל בתקנת המקום, אף על פי שהיה בין הנמנים והחתומים עליה. דוד נכנס להתפלל מדי יום מבלי לכבות את הטלפון הנייד שלו, בהסתמכו על כך שבשעות התפילה לא מתקשרים אליו... הלל החליט לקנא קנאת ה', ובאחד הימים יצא מבית הכנסת, והתקשר למכשיר של דוד...

באמצע התפילה התחיל המכשיר של דוד לצלצל בקול גדול... כל בני הקהילה הסתובבו לראות מי הוא המתפלל שלראשונה ישלם את הקנס לקפת הכולל... ואז הבחינו בדוד הנכבד מוציא מיד את המכשיר מכיסו ומכבהו.

לאחר התפלה נגש הגבאי אל דוד, ותבע ממנו לקיים את התחייבותו ולשלם מאה שקלים. דוד, שלא מצא פתחון פה, שלם ללא אמר ודברים.

לאחר שיצא מבית הכנסת, פתח את המכשיר הנדסאי לבדק מי הוא זה שהתקשר אליו היום בדיוק בשעת התפלה... להפתעתו, ראה על הצג כי ידיו הלל הוא זה שגרם לו להתחייב לשלם את הקנס... הוא פנה אל הלל ושוחח עמו, ואז הבין שהחייג אליו באמצע התפלה נעשה בכונה, ולכן תבע ממנו לשלם לו את סכום הקנס. הלל טען כנגדו: "אתה הוא האשם בקבלת הקנס, בכך שהשארת את המכשיר שלך פתוח..." עם מי הדין?

תשובה

בשאלתך ערוך נפסק (ח"מ סי' ש"ט, בשם תשובת הרא"ש), שאם ראובן קבל בהשאלה סוס מגוי, ובא שמעון והזיק את הסוס, והגוי האלים תובע מראובן סכום מפרז עבור הנזק - אין שמעון המזיק צריך לשלם אלא את שוי הנזק אותו הזיק, אך אינו חייב לשלם את הסכום המפרז שיוציא הגוי מהנזק שלא פדיו, כיון שלא הזיק לראובן בכונה. אבל במקרה ששמעון הזיק בכונה את הסוס, הגם ששוי העצמי הוא פחות בהרבה ממה שהנכרי תובע מהיהודי שקבלו בהשאלה, מפל מקום היות והמזיק התפונן להזיקו, הרי הוא חייב במלוא ההפסד של הנזק. לנכח הדברים, לכאורה גם בענייננו נצטרף לומר שהואיל והלל ידע שעל ידי החייג אל דוד הלך יתחייב בקנס, והלל התפונן להפסידו [על מנת ללמדו לקח], ממילא הלל חייב במלוא ההפסד שנגרם ממעשיו.

אולם, נראה שקיים חלוק בין הדיון לראיה; בנדון תשובת הרא"ש, המזיק גרם בכונה שהגוי "יעליל" על חברו לשלם יותר מחייבו, וממילא דינו של המזיק כדיון "מוסר", שגורם במסירתו שהאנס הגוי יבזז את ממון חברו שלא פדיו. מה שאין כן בענייננו, שחייב הקנס שהושת על דוד אינו מחמת עלילה שנכפית עליו בעל פרו, אלא שהוא מחייב לשלמו מן הדין, וחייב זה נוצר על ידי התחייבותו שלו, וממילא אי אפשר להחשיב את הלל כמזיק באופן ישיר, בו בזמן שדוד קבל על עצמו מרצונו את ההתחייבות לקנס במדה ויזול בתקנת המקום.

אכן, יש לחיב את הלל בדיני שמים, פדיון כל המזיק את חברו בגרמא שחייב לשלם בדיני שמים, מפני שגרם לחברו הפסד. (כמובן שגם כלפי שמים חטא הלל, בכך שגרם לצלולים באמצע התפלה בבית אלקינו).

לסיום: מדיני אדם הלל פטור מלשלם לדוד את סכום הקנס, אך חייב מדיני שמים (אחת שאלתי).

"ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט, ואהבת חסד, והצנע לכת עם אלוך" [מתוך ההפטר].

רבי חיים מצאנז זצ"ל כותב: דע לך, שבבית התיפלה של הנוצרים יש פעמונים מצלצלים, כי הנוצרים הם צאצאי אדם, והדבר המאפיין את עשו הוא החיצוניות, הפירסום והרהבתנות.

כל המושג של פרסום הוא מצד הטומאה. לכן מעלתם של ישראל היא הצניעות והפנימיות. ככל שהצניעות רבה יותר - שם תמצא יותר תורה ויותר ראות שמים.

ל"חתם סופר" זצ"ל היה תלמיד שאת מעשיו היה עושה בקול רעש ובצלולים. היה בו דחף לפרסם את מעשיו, שידעו כולם כמה הוא תלמיד חכם וצדיק גדול... הדבר היה למורת רוח לרבו ה"חתם סופר", אך הוא לא העיר לו על כך. כאשר ה"חתם סופר" היה פוגש אותו, היה שואל אותו "מה השעה?"... אחד התלמידים הרהיב עוז לשאול את רבו לפשר הדבר. אמר ה"חתם סופר": "לשעון יש מנהג של קבע - כל חצי שעה הוא משמיע צלצל ומכריז: "הנה אני..." גם התלמיד הזה, כל דף גמרא שלומד - הוא מצלצל ומכריז: "הנה אני!"..."

סוף דבר, אותו תלמיד יצא לתרבות רעה, ונהיה אחד מראשי הניאולוגים בהונגריה.

הרב בן ציון מוצפי שליט"א מספר מו"ר אבי נהג ללכת מדי יום לכותל המערבי להתפלל שם מנחה וערבית. היה נוהג לקחת איתו את סידור הרש"ש ולהתפלל מתוכו, עם כל הכוונות הנשגבות. הסידור היה עטוף במעטפה שהסתירה את תוכנו. הוא היה עומד בפניה, הסידור היה סגור לחצאין, וכך היה מתפלל בו במשך כחצי שעה.

אחד המתפללים הסתקרן לדעת מהו הספר שמו"ר אבי קורא מתוכו. הוא התקרב אליו והציץ מקרוב בספר. מו"ר אבי הבין מה רצונו של אותו אדם... מיד סגר את הסידור והפכו על צדו, שלא יודע לסקרן מהו הספר. אך ההוא התעקש והיטה את ראשו לראות את צדו השני של הספר, אולי כך יגלה מהו הספר הזה... נטל מו"ר אבי את הסידור והכניסו לתוך חלוקו, והמשיך להתפלל. אמר: "ויתרתי על תפילה עם כל הכוונות הנשגבות ובלבד שלא יראו אותי מתפלל מתוך סידור הרש"ש ויאמרו: איזה צדיק גדול!"...

בספר חסידים מובא מעשה באישה אחת, שבימי חייה נהגה להתענות כל ימות השבוע משבת לשבת. התפעלו כולם ואמרו: "איזו צדקנית גדולה!" לאחר פטירתה היא התגלתה בחלום; ראו אותה שוכבת בפתחו של גיהנום, הדלת של הגיהנום פתוחה ומסתובבת על צידה סביב האוזן של אותה אישה. מה פשר הדבר?

פרש ה"בן איש חי" זצ"ל: בגיהנום ישנן מחלקות מחלקות, לא כל אדם שנכנס לגיהנום עובר בכלן, לכל אדם המחלקה המיוחדת לו. אבל את פתח הגיהנום כולם רואים, כי כל באי הגיהנום נכנסים דרכו.

אותה אישה הייתה מפרסמת את צידקותה ברבים. לכן, מידה כנגד מידה, נגזר עליה להיות בפתח הגיהנום, שכל הנכנס יראה אותה.

ה"פלא יועץ" כותב, כי מעשים והנהגות הנעשים מצד ההלכה - רשאים לעשותם בפומבי, אבל 'מילי דחסידותא', הנהגות של חסידות - יעשו אותם בצניעה ובהסתר ולא בפירסום ובפרהסיא. רצונך להיות חסיד? אדרבה ואדרבה, תהיה חסיד, תיתחסד עם קונך, רצונך להחמיר? מצוין, אבל תחמיר על עצמך ואל תעשה לך פירסום!

כותב הרב חיד"א, ומקורו מן הזוהר: אם אדם מפרסם את מעשיו - קיבל בכך את שכרו בעולם הזה, ואת העונש על היוהרה יקבל בעולם הבא. נורא ואיום! לא זו בלבד שבעולם הגמול לא יקבל שכר על מעשיו, אלא עוד יענש עליהם, בר מין.

לעומת זאת, מי שמסתיר את מעשיו, הקב"ה שומר עליו ומסתיר אותו מהחיצונים, שנאמר: "אתהלך בתום לבבי בקרב ביתי... עשה סטים שנאתי לא ידבק בי". זה שהצפין והסתיר את מעשיו בעולם הזה, יתקיים בו: "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך", את שכרו הוא יקבל לעתיד לבוא. אשריו ואשרי חלקו! (דורש ציון).

זכות הלימוד בעלון זה תהיה לעילוי נשמות: ר' נוראל חזני בן מרים ויעקב ז"ל, לע"נ מרת מונירה חזני בת כורשיד ז"ל, לע"נ מרת פארי בת מונירה ז"ל, לע"נ ר' עזיזלה בן שרה ז"ל, לע"נ מרת מנסורה בת כשור ז"ל, לע"נ יוסף בן הלה ז"ל, לע"נ אליהו בן אסתר ז"ל, לע"נ יצחק בן ליבה ז"ל, לע"נ ברוך בן אדה ז"ל, לע"נ סוסן בת וקטוריה ז"ל, לע"נ טובה בת כורשיד ז"ל, לע"נ מסעוד בן פרהנג ז"ל, לע"נ אלהם בת שהנו ז"ל, לע"נ דוד בן רבקה ז"ל, לע"נ ענת בת אסתר ז"ל, לע"נ יצחק בן מרים ז"ל, לע"נ מרים בת שמה ז"ל, לע"נ אברהם בן סולטנה ז"ל, לע"נ יונה בן אסתר ז"ל, לע"נ לי כהן בת מולך ז"ל, לע"נ משה בן רינה תחיה ז"ל, לע"נ שמואל בן קדינה ז"ל, לע"נ כל נפטרי עם ישראל.